

Olimova Dilsuz Abduxalimovna

Shahrisabz davlat pedagogika instituti Geografiya kafedrasi o'qituvchisi

Mo'minov Humoyun Nurbek o'g'li

Shahrisabz davlat pedagogika instituti talabasi

SHAHRISABZ SHAHRIDATURIZMINI RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK XUSUSIYATLARI

Annatsiya: Ushbu maqolada O'zbekistonning turistik shaharlaridan biri hisoblanmish Shahrisabz shahrining turistik saloyihati va tarixi haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: Turizm, Shahrisabz, tarix, iqtisodiyot, YUNESKO, tarixiy, obidalar, shahar, turistik salohiyat

THE ROLE OF SHAHRISABZ IN TOURISM IN KASHKADARYA

ABSTRACT: This article discusses the tourist potential and history of Shakhrisabz, one of the tourist cities of Uzbekistan.

Keywords: Tourism, Shahrisabz, history, economy, UNESCO, history, monuments, city, tourist potential

Rivojlanib borayotgan O'zbekiston davlatini turizmsiz tasavvur etib bo'lmaydi. Ma'lumgina, bugungi kunda ushbu so'z, o'zbek tiliga shu darajada o'zlashdiki, bugungi kun taraqqiyotining bir bo'lagiga aylanib qoldi. Bu borada yurtboshimizning ushbu sohaga e'tibor berayotganlarini alohida e'tirof etib o'tish lozim.

Qashqadaryo viloyatining Shahrisabz shahri 2024 yil Iqtisodiy hamkorlik tashkiloti turizm poytaxti deya e'lon qilindi. Bu haqda Turizm va madaniy meros vazirligi axborot xizmati O'zbekiston raisligida onlayn formatda o'tgan IHT Turizm vazirlarining IV yig'ilishi yakuniga ko'ra ma'lum qildi.

Bunda Shahrisabz shahrining boy tarixi va madaniy merosi, Ipak yo'lida turizmning rivojlanishidagi o'rni va sohani barqaror rivojlantirish salohiyati

inobatga olindi. Ma'lumot uchun, Shahrisabz 2000 yillik tarixga ega bo'lib, UNESCOning Butunjahon merosi representativ ro'yxatiga kiritilgan.

O'z navbatida Shahrisabzning ushbu maqomni olishini keng miqyosda nishonlash ko'zda tutilgan. Qolaversa, shaharda va butun Qashqadaryo viloyatida turizm infratuzilmasini yaxshilash, ekoturizm, etnoturizm va boshqa yo'nalishlarda salohiyatni yuksaltirish, hududning nomoddiy merosini keng ochib beruvchi madaniy tadbirlar, turizm tadbirkorligi, shu jumladan, yoshlarning faolligini oshirish bo'yicha alohida dastur amalga oshirilishi ko'zda tutilgan.

O'zbekiston boshqa davlatlardanfarqli o'laroq, zamonaviy arxitektura namunalaribilangina emas, balki qadimiy qadamjolari bilan ham mashhurdir. Fikrimizning dalilisifatida buyuk bobokalonimiz Amir Temurning, "Bizning qudratimizga shubha qilsang,qurgan binolarimizga boq"-degan gaplarini dalil sifatida keltirishimiz mumkin [1-3].

Yurtimiz tarixiy joylarga boy, ammo Sohibqiron Amir Temur tug'ilib-o'sganShahrisabz shahri alohida e'tiborga molikdir.Ushbu shahar tarixiga nazarsolsak,Shahrisabz–O'zbekistonning qadimiy va go'zal shaharlaridan biri bo'lib,tarixiymarkazi YUNESKONing Butunjahon madaniy merosi ro'yxatiga kiritilgan,shuningdekbu jannatmakon o'lka O'zbekistobdagi qadimiy shaharlardan biridir.Arxeologikma'lumotlarga ko'ra,shaharga miloddan avvalgi 1-ming yillikning o'rtalarida asossolingan va bu ko'hna diyord milod boshlarida va ilk o'rta asrlarda turli nomlar bilanatalgan [4-8]. XIII asrdan so'ng Shahrisabz nomi ham urf bo'lgan ,ba'zi ma'lumotlargako'ra,shahar miloddan avvalgi VIII asrda tashkil etilganligi haqidagi ma'lumotlarniko'rishimiz mumkin.Shahar qadimgi davrlarda Kesh deb nomlangan.Shahrisabzyaqinidagi Xo'ja Ilg'or qishlog'i (hozirgi Yakkabog' tumani hududi) da SohibqironAmir Temur tavallud topgan.Shahar o'sha davrda "Qubbatul ilm val adab" nomi bilanyuritilgan.Mening o'ylashimcha,bu ko'hna diyorda ko'plab mashhur allomalarimiztavallud topganligi uchun ham tarixiy obidalarga boyva bu

obidalarni ularning nomlaribilan ham yodga olishimiz mumkin, bu allomalardan Xusrav Dehlaviy, Bedil, Mirzo G'olib kabilarni aytishimiz mumkin.

Amir Temur va Temuriylar davrida Shahrisabz ulkan saltanatning yirik shahriga, barlos beklarining yozgi qarorgohiga aylantirilgan, shuningdek Temuriylar davrida shaharlarning ansambllarmajmuyi qurilishi keng tarqalgan, bu Shahrisabzda ham yaqqolko'rinadi, bu yerda Dorus-Tilovat va Dorus-Saodat ansambllari ajralib turadi. Dorus-Tilovatni sobiq mahalliy xonaqohlar maqbarasida saqlanib qolgan uchta inshoot tashkiletadi. Bu Shamsiddin Kulol va Gumbazi Seyidon maqbaralari hamda Ko'k Gumbazjome' masjidi inshootlaridir. Shamsiddin Kulol maqbarasi eng birinchi qurilgan Shayx1370 yilda vafot etgan bo'lib, uning qabri izzat-ehtirom qilingan. Uning yonida Gumbazi Seyidon-Sayidlar gumbazi nomli Ulug'bek avlodlarning maqbarasi qurilgan [9-12]. Bu bino kichik bo'lishiga qaramay, o'zining nafis mutanosibliigi va chuquro'ymakor naqshlar bilan qoplangan, ajoyib ishlangan kirish eshigi bilan insonni mahliyoqiladi. Me'morchilik ansamblini mug'ullargacha bo'lgan qurilish poydevorida qadko'targan Ko'k Gumbaz jome' masjidi tugallaydi. Temuriylar davrida qurilgan Oqsaroyqasrining peshtoq devori, Dorus-saodat majmuasi, Ko'k Gumbaz masjidi, ShamsiddinKulol maqbarasi, Jahongir maqbarasi, Hazrati Imom masjidi, hamda Chorsu bozori, Chubin madrasasi, Eshonpir, Kunduzak masjidleri kabi me'moriy obidalar saqlanibqolgan. Shuningdek, Temuriylar davrida Oqsaroy majmuasi ham qurilgan bo'lib, barpoetilgan barcha inshootlar orasida eng antiqasi hisoblanadi. Ispan elchisi Klavixoo'zkundaligida shaharda ko'plab mahobatli binolar va masjidlar borligini hamda qurilayotganini ta'kidlaydi, lekin Shahrisabz faqatgina buyuk amirning, "taxt zamini" emas, balki Temurning tug'ilishidan ancha ilgari u o'z tarixiga ega edi deb yozadi.

Avvalo, Shahrisabz jahonning eng qadimgi shaharlaridan biri ekanligini unutmashimiz lozim. Olimlarning fikricha, Shahrisabz 2700 yoshda, bu esa Boqiyshahar Rimning yoshidir. YUNESKO qaroriga ko'ra aynan shu sana 2002-

yilda butunmadaniy dunyoda nishonlangan. Eramizdan avvalgi IV asrda Iskandar Zulqarnayn lashkarlari dam olishi uchun Kesh vohasida to'xtagan, Baqtriyani satrapi bo'lgan Bess Doro III ni o'ldirib o'zini "osiyo podshohi" deb e'lon qilgan, lekin uning aynan o'zi shu yerda asirga olingan. VII asrda shaharni arablar qamal qilgan, bir asr keyin esa Kesh shahri Muqanna rahbarligi ostida arablarga qarshi kuchli qo'zg'olonning markazi ham bo'ldi [13-17].

Qancha qiyinchiliklar va yomon kunlar bo'lmasin xalqimiz ularning barchasini yengib o'tdi va muayyan bir xalq sifatida shakllandi. Mustaqillik yillarida shahar qiyofasi tubdan o'zgartirildi va qayta qurildi. Shahrisabz ahlining Temuriylar davri ulkan madaniy va ma'naviy merosi, noyob tarixiy yodgorliklarini asrab avaylash, yosh avlodni buyuk ajdodlarimizning munosib vorislari qilib tarbiyalash va ularni ozod mamlakatimiz buyuk istiqbolini yaratishga qodir kishilar qilib yetkazish ishiga qo'shgan alohida xizmatlari e'tiborga olinib hamda Amir Temur tavalludining 660 yilligi munisabati bilan Shahrisabz, "Amir Temur ordeni" bilan mukofotlandi. Bu xalqimiz uchun munosib taqdirlash boldi desak ham hech mubolag'a bo'lmaydi.

Mustaqillik yillarida turizmni rivojlantirish, sayyohlar oqimini ko'paytirish maqsadida keng qamrovli islohotlar amalga oshirilganligini har bu soha misolida yaqqol ko'rishimiz mumkin. Xalqimizning noyob madaniy boyligi va tarixiy merosini targ'ib qilish, xalqaro miqyosda mamlakatimizning ijobiy ko'rinishini shakllantirish vositasi bo'lgan turizm ahamiyati jihatidan Vatanimizni dunyoga tanitishda sport, san'at va madaniyatning boshqa sohalari qatoridan muhim o'rin egallaydi.

Eng muhimi shundaki, yurtimizda ya'ni ko'hna zaminimiz Shahrisabzda ham turizmni rivojlantirish uchun barcha shart-sharoitlar yaratilmoqda va turistalar sonini yanada ko'paytirish maqsadida bir qancha islohotlar ham amalga oshirilmoqda. Bunga biz hozirgi kunda imzolananayotgan diplomatic shartnoma va kelishuvlarni aytishimiz mumkin. O'zbek milliy o'yinlarini xorijiy va mahalliy sayyohlarga namoyish etish maqsadida Kitob tumanida joriy yilning

23-mart kuni uloq-ko'pkari o'yinlari tashkil etildi. Uni 80 dan ortiq xorijiy va 100dan ortiq mahalliy sayyohlar zo'r qiziqish bilan kuzatdilar.

Turistlarni keng jalb qilish bo'yicha tadbirlarni jadallashtirish borasida shaharning turistik brendini yaratish va keng miqiyosda targ'ib qilish bo'yicha tanlov e'lon qilindi, chet el ommaviy axborot vositalari va turistik kompaniyalari uchun infoturlar tashkil etish maqsadida yo'nalish va mehmonxonalar ro'yxati tayyorlanmoqda, videofilmlar yaratish yuzasidan senariy va shaharning turistikekskursiya kartasi ishlab chiqilmoqda, shuningdek turistik ma'lumotnoma ofislari tashkil etish bo'yicha ishlar olib borilmoqda. O'tgan 2023-yilning yakunlariga ko'ra, O'zbekistonga 2,6 mln nafar xorijiy turistlar tashrif buyurgani va 833,5 mln AQSh dollar miqdorida turistik xizmatlar eksporti amalga oshirilgan, bu 2021-yil statistikasidan 125 foizga shubhasiz ko'pdir. O'zbekistonga tashrif buyurgan turistlarning umumiy sonidan 6,260 million kishi MDH mamlakatlaridan, 488,4 ming sayyoh esa olis xorij mamlakatlaridan kelgan.

Shahrisabz bo'ylab sayr qilar ekansiz, eski madrasalarda yoki shunchaki yo'l bo'ylab joylashgan ko'plab esdalik sovg'alar bilan savdo qiluvchi ustaxonalarni ko'rishingiz mumkin. Tarvuz qo'ltiqlagan ko'ngli ochiq chollar, o'yib ishlangan sandiqchalar va rang –barang matolar kabi hunarmandchilik mahsulotlarini taklifetishga ustalar tayyor turishadi. Ular orasida shahar tasviri tushurilgan turli xil shakldagi magnitlar alohida ajralib turadi [18]. Odatdagidek loy va keramikadan yasalganlardan tashqari, yog'och, qog'oz, teri va hatto marmardan yasalganlari ham bor. Bundan tashqari Shahrisabz iqlimi ham turistlar uchun mos keladi negaki, havo unchalik issiq emas va tabiat qo'ynida sayohat qilayotganda iqlim ularga xalaqit bermaydi. Tog' yonbag'irlariga turistlar bilan tashrif buyurganda esa yovvoyi hayvonlarni daryolarda esa bir necha turdagi baliqlarni ko'rishimiz mumkin. Eng qiziqarlisi shundaki, Shahrisabzdan o'tadigan asosiy magistral buyuk italyan sayyohi Makro Poloning marshrutini takrorlaydi.

Xulosa so'ngida shuni aytish joizki, Shahrisabz har tomonlama turistlar uchun qulay makon hisoblanadi, undagi mehmonxonalar ham turistlar uchun har tomonlama moslashtirilgan.

ADABIYOTLAR

1. Qadimiy Shahrisabz tarixidan lavhalar O.Holmatov
2. uzbekistan.travel/uz/i/shahrisabz/
3. Ziyonet.uz
4. Shodiev, T., Turayev, B., & Shodiyev, K. (2021). ICT and Economic Growth Nexus: Case of Central Asian Countries. *Procedia of Social Sciences and Humanities*, 1.
5. Shodiyev, K. (2021). Contribution of ict to the tourism sector development in Uzbekistan. *Academicia: an international multidisciplinary research journal*, 11(2), 457-461.
6. Шодиев, К. (2021). Туристтик соҳада кластер ва давлат хусусий шерикчилиги асосида тадбиркорликни ривожлантириш. *Scientific progress*, 1(6), 857-864.
7. Shodiyev, K. (2021). Optimization of production activity of the tourist enterprise. *Academic Journal of Digital Economics and Stability*, 6,106-114.
8. Shodiev, K. (2021). The entrepreneurship development on the basis of government–private partnership and clustering in the touristic sphere. *Research Jet Journal of Analysis and Inventions*, 2(04), 177-183.
9. Sirojiddinov, U. S., & Shodiyev, K. (2021). Investigation of Alkali Cements and Concrete Based on Local Raw Materials. *International Engineering Journal For Research & Development*, 6(3), 1-16.
10. Atamurodov, B., Sirozhiddinov, U., & Kamolov, A. Investigation of Alkali Cements and Concrete Based on Local Raw Materials. *Journal NX*, 359-364.